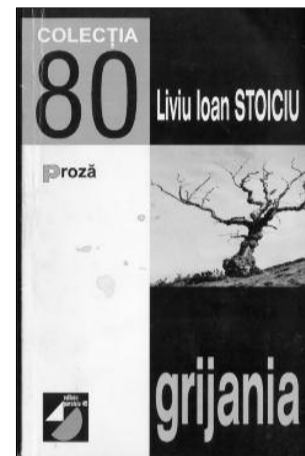
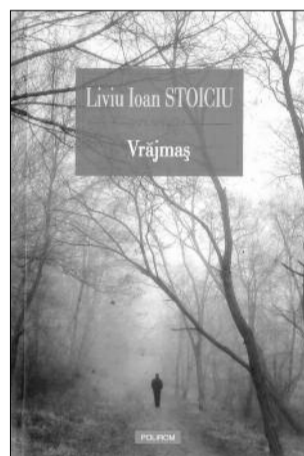

ani; eu am debutat la 30 de ani cu un volum al meu). Debutul meu editorial e o întreagă poveste, prin concurs, am apărut întâi în două „Caiete ale debutanților” — 1977 și 1978 (Editura Albatros), la grămadă, a trebuit să aștept schimbarea gustului critic al juriului (în 1977 erau premiați, la Editura Albatros, Grigore Georgiu, Felix Sima și Ileana Zubașcu, iar în 1978 erau premiați Radu Drăgan, Augustin Iza și Eugen Suciuc de către cei ce aveau să mă premieze și pe mine în 1979, Laurențiu Ulici și Ștefan Aug. Doinaș). Eu rămân un precursor singuratic al optzecismului (locuim din 1975 la Focșani), departe de cenacluri de impact ale timpului sau de redacții de reviste literare (Petru Romoșan, debutat editorial în 1977 și Traian T. Coșovei, debutat editorial în 1978, au venit dintr-o viață literară, inclusiv cenaclieră profesionistă, la Cluj-Napoca și București). Am crescut din propria poezie, atâta cât a fost, din adolescență, am învățat din propriile-mi slăbiciuni și ezități, n-am avut modele (deși scrisul l-am însoțit tot timpul de citit; cititul e dominant, el mi-a îndreptat pașii într-o direcție sau alta; poezia mea, nu mai departe, a fost o reacție la poezia care se scria și se publica în tinerețea mea; de altfel, poezia șaptezecistă calofilă, plină de metafore elitiste, suprasaturată, mi-a radicalizat scrisul, m-a făcut să trec la poezia brută, a firescului, a cotidianului și a limbajului străzii, „ruptă din realitate”). Merg pe drumul meu și azi, nu știu ce legătură am cu etichetările critice ale optzecismului (textualism și postmodernism; la masa de scris mă lasă rece, o tot repet) sau ale neoexistențialismului (cultivat în subteran de marii noștri poeți în regimul comunist). Ce mă surprinde peste măsură și azi e că la noi critica literară nu dă doi bani pe suprarrealism, permanent reevaluat inconștient de generațiile de poeți (trist, istoriile literare îl ignoră de-a dreptul) — deși singurii poeți români intrați în patrimoniul literaturii universale sunt cei ce au cultivat avangarda.

- *Domnule Liviu Ioan Stoiciu, multitudinea vocilor care spun eu în poezia dumneavoastră, și în același timp se leapădă cu sadism de un atare hybris, acuză aproape în corpore denaturarea indicibilului ființei, și, prin ea, a purității logosului, resimțit, cu acuitate, ca o moarte ce se învață. Ce învățăminte să tragă lectorul în cazul poeziei autorului „Ruinelor poemului”: că supraeul auctorial concepe versul ca pe o armă cu care nu mai prididește să reteze, ca să zică așa, cele o sută de capete, ce se regenerează perpetuu, ale noii hydre din Lerna? Că dobândirea și împlinirea autenticității poetice ține mai curând de gradul de sublim al flerului intelectual decât de alte forțe ale grației și miracolului? Sau poate că peste toate este un duh al cărui vehicul este limbajul (taina tainelor)? Cum controlați, Domnule Liviu Ioan Stoiciu, suprarrealismul unor atari dimensiuni mai curând dicotomice decât conjugate? În ce relație sunteți cu acest arbitrar pur, cum ar spune Valéry?*

— Îmi pare rău, n-am atâta inteligență să răspund la asemenea întrebări de substanță... Sunteți un critic pătrunzător, care mă poate face să-mi înțeleg poezia (deși eu n-am de gând să-mi lămuresc mecanismele ei de reproducție; că o fi ea scrisă din „fler intelectual” sau de un „duh al limbajului”). E uluitor pentru mine că aveți asemenea perspectivă, că totul trebuie explicat „logic”. Ce control poți să ai asupra iraționalului sau a ficțiunii, asupra lumii invizibile, nesesizabile (de la undele radio la... îngeri), care te îndeamnă la scris? Pur și simplu ai impresia că ți se dictează, când scrii, sau că mâna scrie singură (ajutată de cine știe ce entitate de Dincolo) — atunci când ai senzația că ești

„inspirat”. Inspirația poate fi și o „vibrație cu mesaj”, transmisă din univers, nu? Sigur, bat câmpii aici să vă contrariez. Poezia rămâne între „lucrurile” inexplicabile pe această lume. Ce rost are poezia într-o lume „materialistă”, nespiritualizată? Ea exprimă frumosul ascuns (în suflet, în inimă, în subconștient). Ce rost au florile (în afara celor care dau nectar insectelor)? Florile din glastră nu sunt mesagere ale frumosului? Triada *frumos, bine* (sau bun) și *adevăr* (adevăr ultim, al meu, coborât din creier în inimă) nu are legătură cu poezia? Cum să nu aibă, triada asta e de neatins altfel decât la nivel superior... Poezia la mine e o armă? Datorită poeziei am supraviețuit până azi, m-a eliberat de răul din interior, care mă trimitea la spânzurătoare — negăsind rostul la nimic. Totul e legat de arbitrarul? Un arbitrar coerent, care are logica lui ascunsă abstractă. Mă mir în continuare că am ratat tentative de sinucidere din tinerețe: de ce mai sunt și azi pe aici, la vârsta mea (pe 19 februarie 2015 împlinesc 65 de ani), a folosit *mamei-natură* faptul că mi-am întârziat plecarea din această lume scriind și publicând cărți? Ca mine sunt mii de scriitori români, care în timpul vieții s-

au iluzionat că așa au fost lăsați și că opera lor contează (odată ce e inspirată), și după moarte au dispărut în neant. Simțul zădărnicii mi-a subminat viața și „opera”, n-am ajuns la „esență”, mie însumi nu-mi folosesc la nimic dacă nu scriu și citesc. Dar de ce scriu și citesc, dacă în absolut nu folosesc la nimic? Sau folosesc evoluției personale la reciclare?

- *V-ați anunțat moartea (ca dimensiune atemporală) și o experimentați ca limbaj al poeziei cu o nonșalanță care, culmea, mai mult înfurie critica, decât să sperie — să nu zică vorbă mare — pe cineva... E un exercițiu de exorcizare a spaimei ancestrale de neant a ființei sau de golire (descărcare) de sarcină a rului, în genere? Ce morală are moartea? Puneți moartea în legătură cu Dumnezeu? Sunt românii religioși? Dar dumneavoastră?*

— O „descărcare a răului din interior” — superb spus, poate fi o definiție a scrisului (e și un vers al meu). Am perioade, nu numai ore la rând, când „nu mai pot” (mă sufoc de supărare pe mine însumi, am „inimă neagră” din cauza unor frustrări ireconciliabile, lumea din jur e o năpastă de care trebuie să scap) și nu văd ce altceva aș putea să fac decât să mă sinucid. Sinuciderea fiind o „descărcare” de toate grijile, în condițiile în care nimic nu contează pe această lume. Dacă în prima tinerețe am avut tentative de sinucidere și salvatori, după 50 de ani (când a revenit obsesia sinuciderii; am mai explicat, există un ciclu de șapte ani cu plus și minus de cădere sufletească la mine; am intrat în conflict superior cu credința religioasă, conștientizată cu vârsta) tot aștept un semn de pe cealaltă lume sau dimensiune, de Sus sau de Jos, să pun în aplicare gândul sinuciderii (semn care se amână, nu vine când vreau eu; sau nu-l percep eu la adevărata lui valoare). Vreau să spun că-mi anunț moartea fiindcă asta simt,

în profunzime, nu mă mai suport și vreau să pun cruce felului meu de a fi (el e un răspuns imediat la întrebarea banală „Ce mai faci?”). La un moment dat am publicat, în 2003, volumul „La plecare”, în care îmi luam adio — de ce n-am murit atunci... Am tot lăsat zilele și nopțile să treacă, amăgit de scris și citit (scriind, am în continuare senzația că nu trăiesc degeaba, o naivitate), furat de necazuri. E normal să obosești să trăiești pe această lume, să te complaci în mediocritate, să te repeți (țin această teorie într-un roman care a apărut la Editura Polirom chiar când răspund la aceste întrebări, în octombrie 2014, intitulat „Vrăjmaș”), cui folosește? Mai bine să protestezi, sinucigându-te, decât să devii o povară pentru cei din jur, fără memorie sau idiot. Poeții morți de tineri au rămas tineri, poezii morți la bătrânețe au rămas bătrâni... Moartea te trece pragul într-o altă lume sau dimensiune (în care vei trăi veșnic, după cum spune ortodoxul), vreau să cred că te așteaptă o nouă experiență Dincolo (dacă nu te așteaptă, nu te așteaptă, energia ta se scurge în pământ și te liniștești pentru totdeauna, care e problema?). Dacă sunt românii religioși? La o cumpănă, ce altceva să

faci decât să te rogi lui Dumnezeu să te ajute? Cum să te însori, sau să fii îngropat, sau să fii botezat fără implicarea bisericii, n-ai avea nici o șansă să te simți în siguranță sufletească. Se construiesc în continuare biserici, se fac mii de pelerinaje, moaștele sfinților au parte de procesiuni impresionante. În cine să te încrezi, decât în rugăciunea ta la icoană și în fața lumânării aprinse (care te echilibrează, are acel efect al autosugestiei sau al „placebo”, de care știința e foarte mândră). Eu chiar cred într-o structură spirituală dintr-o altă lume, paralelă structurilor ADN ale acestei lumi, fiind ținută în viață de aceleași surse electromagnetice cosmice, care ne conduc.

- *Am descoperit în poezia dumneavoastră mai nouă un topos al pragului, ca valoare posibilă, în ambele sensuri, a acestei mărimi, pe care l-am descris ca pe un înscris necopt, dar purtând încă marca virtualității pure. Foarte conștient de realitatea lui imponderabilă, ați transformat, în ultimele volume, un „neajuns” al nedefinitului incipient într-o chestiune de poietică și tehnici creatoare. De altminteri, le-ați și teoretizat (și poieticele și tehnicile) marginal în corpul unuia dintre cele mai subtile volume de poezii pe care le-ați scris, opuscul care reține încă din titlu („Pe prag”, 2010) numele mărimii ce desparte claudicant, dacă vrem, Câmpiile Elizee și Râul Lethe... Iată, de altminteri, și cuvintele prin care, dincolo de gramatica acestei ars combinatoria a recuperării fragmentare a posibilităților în nuce ale poeziei totale, vă apărați atât de original, în fond, de inexistență. „Gândim fragmentar (scrieți dumneavoastră), sărim de la una la alta, avem intenția distributivă, ne concentrăm pe mai multe planuri deodată, dar de fiecare dată păstrăm o coerență a firii, subterană. O gândire spontană, aflată mereu <<pe prag>>, <<într-*

Poezia la mine e o armă? Datorită poeziei am supraviețuit până azi, m-a eliberat de răul din interior, care mă trimitea la spânzurătoare — negăsind rostul la nimic. Totul e legat de arbitrarul? Un arbitrar coerent, care are logica lui ascunsă abstractă.

aniversare

Ne e rușine de condiția noastră, ca români ortodocși — dacă ne comparăm cu occidentalii catolici (și reformați). Dar dacă ne comparăm cu ortodocșii, veți vedea că semănăm și n-avem de ce să ne rușinăm (împărtașind aceleași tipare idealiste), chiar dacă suntem latini și n-am cucerit teritorii.

aniversare

>> și «între», fragmentară, care te trece pragul înainte și înapoi (biografia îmi e dominată de prag, de trecere, în timp și spațiu), între plus și minus, rațional și irațional. În versurile mele nu fac decât să țin cont de această realitate a pragului. Așa percep eu realitatea, înnoită natural, fragmentar, subînțelegând însă întregul ei (fie și suprarealist, abrupt, rupt): în secvențe, elegii, ipostaze, videoclipuri, arte de avangardă. Dacă suntem ceea ce gândim, nu ar trebui să fim luat și eu așa cum sunt? Plecând din acest punct de contact aș vrea să vă întreb nu dacă poezia dumneavoastră vă face fericit (o problemă mai curând a femeilor, zicea cineva), ci dacă, sub masca ambiguității, expresia ei constituie tot ce am putea concepe noi, aici și acum, mai desăvârșit? Pe de altă parte, credeți că procesul critic de decriptare a ceea ce marea poezie ascunde mai degrabă are vreun sens? La ce atâta efort de limpezire a ceva ce poetul din capul locului pare a vrea cu tot dinadinsul să ascundă? Și oare el, poetul știe exact ce a scris? Ați declarat că vă lăsați de scris (poezie) și nu v-ați lăsat. De ce?

— „Nedefinitul incipient” la masa de scris și poietica independentă (care face cu sâc poetului)... Nu demult Lucian Vasiliu mă întreba public de ce nu m-am sinucis — dacă tot am declarat că mă sinucid. Acum dumneavoastră mă întrebați de ce nu m-am lăsat de poezie — dacă tot am declarat că mă las. Adică, nu sunt un om de cuvânt? Știți, eu las lucrurile să treacă de la sine. Când ajung la o limită și nu mai pot să mă suport, mă ameninț cu moartea și cu ieșirea din literatură, ce altceva să fac? E o problemă personală dacă-mi pun sau nu în aplicare amenințările la adresa mea, nu trebuie să dau nimănui socoteală (chiar dacă le-am făcut publice). E treaba mea ce am de gând să mai pun la cale. Eu nu am știut niciodată să mă bucur de viață (să mă „distrez”, să petrec; eu nu merg nici măcar la o nuntă sau la alt gen de petrecere de familie, cu atât mai puțin între străini; deși am avut o perioadă de boemă de șapte ani când mi-am făcut de cap, acea perioadă nu mi-a lăsat o bună impresie, din contră), mă tot iluzionez că intru în rând cu lumea dacă mă las de scris. Am încercat... Numai că eu nu știu ce să fac mai departe cu mine dacă nu mai scriu și nu mai citesc. Corect ar fi trebuit să declar că mă retrag din lumea literară, mă izolez, nu că mă las de scris și de citit — deși nu cred că e departe ziua când n-am să mai scriu decât jurnal pentru sertar și am să citesc numai pentru a mă îmbunătăți sufletește, de final, în particular. În privința morții, eu sunt pregătit sufletește să plec în orice clipă, nu am nici o rețineră, îmi ajunge că am stat 64 de ani pe aici (ce ar mai putea urma la această vârstă, decât o depreciere fizică? Tata a trăit 90 de ani, de la 80 de ani se ruga să moară, se considera inutil pe această lume, rămas fără nici un scop). E adevărat, n-am un loc de veci (deși sunt Cetățean de onoare în orașul în care am casa părintească, la Adjud și ar fi trebuit să mi se acorde un loc de veci; nu mi s-a acordat nimic; ba am primit la București și Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer, categoria A „Literatură”, care ar fi trebuit să-mi asigure un loc de veci, și nu-mi asigură nici el nimic), dar am pus deoparte niște bani pentru înmormântare... Natural, acum stau mai sigur ca niciodată „pe prag”, aveți dreptate, pe granița cu lumea cealaltă. Altfel, toată viața am stat pe prag. Până și data nașterii e pe pragul dintre Zodia

Vărsător și Zodia Peștilor, m-am născut la un canton CFR la 4 kilometri de Piatra Neamț (Dumbrava Roșie), dar am copilărit la un canton CFR la 4 kilometri de Adjud (Adjuda Vechi), m-a născut o mamă, Ioana (care a murit în 21 iunie 1951) și m-a crescut o mamă adoptivă, Elena (a doua soție a tatălui meu) — nu mai continui. Mi-am ratat cariera profesională (și tinerețea), rămas pe prag „nerealizat în plan social”, dar ratarea asta se pare că mi-a făcut bine la masa de scris (lasă că stau pe prag între poezie și proză, în orice caz; poate le scriu cu emisfere cerebrale separate)... Dacă poetul știe exact ce scrie. Nu știe, el primește „informația” (versul) și o scrie pe hârtie sau direct la computer — și o conștientizează. De la cine o primește? Asta întrebați la secretariatul Uniunii Scriitorilor, eventual, dacă nu pe dracul!

- Sunteți printre puținii poeți de atitudine autentici pe care România îi are astăzi. Veșnic nemulțumit de tot ce se întâmplă pe aici și mereu gata să sară la bătaie cu verbul și fapta, precum acum 25 de ani, la Revoluție. Ce ne lipsește nouă, românilor, astăzi, domnule Liviu Ioan Stoiciu, pentru a nu ne fi rușine de condiția noastră? În halul de turmă capie în care am ajuns sub regimul Băsescu credeți că ne mai poate salva ceva? Pe ce valori mizați pentru un viitor al României?

— Ne e rușine de condiția noastră, ca români ortodocși — dacă ne comparăm cu occidentalii catolici (și reformați). Dar dacă ne comparăm cu ortodocșii, veți vedea că semănăm și n-avem de ce să ne rușinăm (împărtașind aceleași tipare idealiste), chiar dacă suntem latini și n-am cucerit teritorii. Vreau să subliniez că religia ne-a definit în timp și identitatea, nu numai schimbarea ocupanților străini (musulmani sau catolici). Din nefericire, România nu are noroc de conducători (toți, puși pe căpătuală, hoți, care se lasă corupți și se îmbogățesc necuvenit în funcții nu numai politice; sunt trădători, iubitori de putere cu orice preț), istorie veche, trecutul înghite prezentul. Modelul moral e pus la colț la noi, sunt crezuți numai cei ce au succes (au bani și influență publică, pe cât acumulează, pe atât sunt fără scrupule). În ultimii zece ani, regimul Băsescu a distrus și ce mai era nedistrus: demnitatea publică (să fii votat să pleci din fruntea țării de către 7,4 milioane de români, la referendum, și să nu-ți dai demisia, e o probă de ticăloșie și cinism). Am sperat că tinerii plecați la studii în străinătate, întorși în țară vor schimba în bine România, dar ei se dovedesc, o dată integrați în sistem, a fi complici la marasmul cotidian, la fel de lipsiți de clarviziune — niște oportuniști puși în posturi-cheie. Pe ce valori mizez? De când facem caz de civilizația românească nu vorbim decât de valori din lumea creatorilor, numai ele rămân, mizez tot pe această lume (a personalităților științelor academice, artei plastice, arhitecturii și teatrului sau filmului, ale literaturii, într-o zi va veni și Premiul Nobel). Politicienii și toți cei ce din administrația țării, care se cred buricul pământului, intră la pierderile de energie ale națiunii, trec în anonim în timp. N-am să înțeleg niciodată de ce românul își fură singur căciula, alegându-și motiv, la urne, stăpânii răi. Confuzia de azi a făcut praf viitorul-care-trece, a relativizat valorile reale, care nu se mai văd în oceanul de mediocritate publică. Trăim într-o postmodernitate viciată, de proastă calitate.

Referințe critice

“Original prin formula pe care o propune la nivelul tehnicii poetice, spectacolul pus în scenă în *Inima de raze* ni-l înfățișează pe Liviu Ioan Stoiciu - cu o analogie des folosită pentru poezia modernă - drept un remarcabil «regizor» al viziunilor coșmarești, lucrate în culori tari, puternice.”

(Ion Bogdan Lefter, “Astra”. nr. 9/1982)

“Public în numărul de azi al «României literare» un text care ar fi trebuit să figureze în sumarul volumului meu, recent apărut, *Scriitori români de azi*, IV (C.R., 1989). N-a apărut pentru că autorul despre care era / este vorba, poetul Liviu Ioan Stoiciu, devenise indezirabil pentru cenzură. (...) Liviu Ioan Stoiciu, care își prescurtează numele în Lis pentru a sugera cititorului instruit o dulce ambiguitate, are un simț remarcabil al concretului și o putere de invenție care transforma poemul într-un tablou fantastic, construit prin adăugarea de obiecte inaderente.”

(Eugen Simion, “România literară”, nr. 52/1989)

“Liviu Ioan Stoiciu a debutat în 1980 cu *La fanion* (culegere premiată cu un an mai devreme la concursul Editurii Albatros) și s-a impus repede atenției (nu întotdeauna binevoitoare) a criticii. Era vorba, de la început, de un poet autentic, întâiul volum ramânând probabil cel mai edificator pentru această autenticitate, cel mai clar și mai radical. (...) Liviu Ioan Stoiciu este un poet original, unul din cei mai înzestrați ai generației sale.”

(Nicolae Manolescu, “România literară”, nr. 18/1989)

“Apropiat de etatea optzeciștilor și începând a publica în același timp cu ei, Liviu Ioan Stoiciu este, totuși, un colateral, un «caz». Nu e nici atât de străin de promoție încât, citindu-l, să nu ne ducă gândul la aceasta, nici nu e cu ușurință integrabil într-un traseu cu care are în comun doar o tentă neorealistă, o încercare, intermitentă, de reinvestire a realului cu tensiuni extrase din propriul său (anti)mit prozaic.”

(Gheorghe Grigurcu, “Viața Românească”, nr. 9/1989)

“Liviu Ioan Stoiciu aducea în poezia românească un suflu proaspăt și greu clasificabil încă de la debutul său. Deși aparține mișcării lirice a anilor '80, el nu e totuși un optzecist în sensul teoretizat de grupul poezilor de sub acest steag. Nici nu pare să aibă modele urmate cu umilitate. Și-a descoperit vocația proprie după un exercițiu neștiut, fiindcă a ajuns relativ târziu să publice, încât a surprins critica.”

(Mircea Zăciu, în vol. *Scrisori nimănui*, Ed. Cogito & Arhipelag, 1996)

“Deși toată lumea, începând cu el însuși și terminând cu cei mai proaspeți comentatori, se străduiește să-l dea pe ușă afară pe vechiul Stoiciu, pe cel care vedea cotidianul în structuri mitice și feerice, fantoma lui se întoarce neabătut la fereastră. E o fantomă, desigur, desfigurată, ce a pierdut sensul reveriei și principiul fascinației, instalându-se, în schimb, confortabil în coșmar și dilatând spre metafizic marginile traumei existențiale.”

(Al. Cistelean, “Cuvîntul”, nr. 11/1997)

Un liric musicosoph: Florea Turiac

Născut la 5 iunie 1943, în comuna Izvoarele, jud. Olt. A fost profesor de desen tehnic și maistru-instructor la diferite școli profesionale și licee. Volume de versuri: *Con de lumină* (1993); *Veac întors* (1997); *Vinovat de prea multă iubire* (cartea I, 2001; cartea II, 2005); *Firosfind cu Diogene sau Lumina bunului simț* (2005); *Echilibrul haosului* (2006); *Înger zburând pe maci* (2007); *Neuronii somnambuli* (2009); *Frunzele neliniștii* (2010); *Lacrimile neodihnei* (2011); *Vindecarea singurătății* (2012); *Rapsodia naturii* (2013).

Florea Turiac este, în volumele pe care le-a publicat până acum, pe cât de divers în stări, dispoziții, umori, pe atât de unitar-structural și ideatic – ca poet. Căci se pune, în funcție de circumstanțe, de spiritul „veacului întors”, sub semnul lui Proteu, dar și sub zodia zeiței unificatoare Isis, adunându-și risipitele *membra disjecta* într-un întreg. Având ca moștenire estetică *irealismul Școlii de la Târgoviște*, el se înverșunează, programatic, să-și păstreze identitatea, să fie al Sinelui său arhaic (de unde elogiul stăruitor al copilăriei, al copilului din el pândit de uitare și supus încercărilor timpului).

Iată-l, așadar – risipit, disipat, nu și scindat structural –, reunindu-se în sinteză, într-un Tot organic în ipostază de *Om-copil*, de *Om revoltat* și de *Om al echilibrului*, vorbind în sentințe, dând povețe morale.

Cele trei ipostaze, distincte și în ordine cronologică, ilustrate și cu formule poetice specifice, se pot identifica într-o stare primordială, ingenuă de *homo naturalis*, într-o stare intermediară de *homo civicus* și terțiară, sintetică de *homo ethicus*. Din punct de vedere structural, aceștia apar transfigurați într-o *rapsodie a copilăriei*, o *antirapsodie a „veacului întors”* și o *rapsodie a naturii* (titlul purtat de cel mai recent volum al său).

De ce atragem atenția asupra structurii rapsodice a demersului său poetic?

Fiindcă manifestă o sensibilitate accentuată la substraturile simfonice ale naturii și ale universului.

Lumea este, pentru el, un Text muzical, un țesut de acorduri interpușe, un întreg articulat armonios. Prin aceste pătrunderi fine în Universul-acordeon (după convingerea lui Souliers), Florea Turiac ni se revelă, esențialmente, ca un liric *musicosoph*.

Platoniciana muzică a sferelor nu e un mit, după cum absolut credibilă este existența relațiilor muzicale dintre astre, descoperite de astrologi.

Firea, ființa vibrează, își dovedesc o rațiune de a fi prin Codul sonor cu care sunt înzestrate și prin care comunică cu Universul.

Volumele de poezie ale lui Florea Turiac aduc, fără excepție, dovada unei *statornicii* a felului său de a concepe lumea și poezia. El rămâne, fără clintire, un *suflet romantic*, crezând – în spiritul romantismului – în puterea demiurgică a poetului și a cuvântului poetic.

Poetului i se recunoaște darul excepțional de a dărui iubire și de a avea rădăcina adânc înfiptă în zarea lumii și de a-și „trage plămada din lumi divine”: «Prin versul lui el dăruiește forță/ Că-și compănește bine-n sine gândul;/ Când foame-i de cuvânt e ca o torță/ În ardere, el moare, apărându-l!/ Că drumul de parcurs n-are sfârșire/ Și nu-i atâta energie-n lume/Să țină-n loc a vocii lui pornire/ Când vrea lumina cu lumini să-nsume!»

Într-o fază a contactului cu o realitate viciată, „păcălită”, făcând negoț cu iluziile și alunecând în haos se sensibilizează ființa nervurată a poetului și apar ascuțiturile viscerale ale simțurilor.

Se intensifică, în consecință, filonul introspectiv, poetul scrutând din ce în ce mai stăruitor forul său intim, recunoscând că: „am vrut să mă statornicesc definitiv/ în mine / apărându-mă/ cu bulgări de vorbe năpraznice dezordinii/ și să mă înfig suliță la

rădăcina vieții/ să mă vindec de confuzie/ după o anumită schemă/ din echilibru pupilei universale/ ținând cont de erata obligatorie/a bunului simț// confundată-mă/ cu un cerșetor de lumină/ de pe roua unei lumi melancolice” (*vindecarea de confuzie*).

Având neuronii săi somnambuli excitați la extrem, caută o soluție mântuitoare sau cel puțin securizantă, apelând la efectul taumaturgic al *luminii*, pe care a simțit-o mereu curgând în miezul lucrurilor.

Versurile nu se mai așează în albia armoniei, ci se înșiră în mod iregular, urmând meandre capricioase și alunecând adesea în obscuritate: „am trasat o linie imaginară prin destin/ să mă separ eu/ de mine/ atât cât navigatorul se separă de ocean// (...) acum încerc să trec fără a fi observat /în cuminteniile din ecoul civilizației/dincolo de malurile disperării// îmi așez toate ideile pe rafturile aducerii-aminte /să mă odihnesc la umbra unei speranțe verzi// prezent întotdeauna unde se mai conjugă minuni/las versul liber să foșnească dispersat prin mine/ să-mi strivească sărăcia din lacrimile dulci/ soldații bunului simț // din instinct/ încă mă feresc de necazurile sălbatice” (*las versul liber*).

Nu aici îl găsim, firește, pe autenticul Florea Turiac. El excelează prin modul său deosebit de a scoate pachete de informație muzicală, ca să folosim un termen ce denumește operația de totalizare a programelor prin care un calculator dezvoltă anumite funcții: „Cu cât colind sublimul, e mai presus avântul/ Și-o muzică străbate edenu-n care scriu” (*De primăvară*); „Că-i magic tot cerul și-n noi clocotește/ vulcanul ce-n magmă doinește aprins/ Și-ospățul începe c-un dor necuprins/ Încât animalul din noi domolește” (*Iubesc vâltorile*).

Chiar și căderea în Infern e evitată prin aceeași muzică divină ce se strecoară în ființă: „De ne ascunde în cumplitul nor/ Cu fumul smoalei din cazan de foc –/ Dar auzim dumnezeiescul cor/ Cu muzicele ce ne țin pe loc” (*Retrași tiptil*). Muzicii i se asociază în mod obișnuit lumina, splendoarea macilor al căror roșu intens aduc în dar „un înger cu sublim împodobit”, „armoniile de vis cuceritor” și bucuriile copilăriei „ce se scurg în ram”.

Paradisul e reactualizat și retrăit efectiv prin aceste elanuri dionisiace, prin explozii extatice într-un cadru natural, care este al copilăriei și – bineînțeles – al începuturilor aurorale readuse ca soluție securizantă pentru anii care trec: „Fericit să fii în Raiul care-n stăpânit trecutul/ Du tristețile-adunate-n sacii care n-au măsură/ Și golește-i ca să-i umple cu uitări, și-ntr-o trăsură/ Să îi plimbi cu-nțelepciune să poți iar trăi-nceputul” (*Anii trec...*).

Sunt îndemnuri hedoniste (*plăcerea* e mereu exaltată!) strategice, căci, pe de altă parte, în imediată proiecție contrară se conturează o viziune – în negru, în negativ –, a Paradisului pierdut.

Discursul liric se colorează existențial fiind subminat subversiv și chiar distrucurat de neliniști, de spaimă („și spaima-nfloreste-n neliniști”), de griji, de melancolia „care aleargă ca printr-un apeduct”, de neodihnă, de îndoieli (de „balustrada îndoielilor”, „de piața de lux a îndoielilor”), de „fericirea jucată la zaruri”. E o senzație – generalizată, permanentizată – a unui „alt aer de istorie”, a

lucrurilor alcătuite pe dos, a unei „vieți întoarse pe dos”, a unei singurătăți dilatate în întreg spațiul cosmic, de existență „care-și exersează mersul pe sârma ghimpată”, de „independența de orice”, „de multă îndoială de sine”, de „acreală democratică”... Este tematica sau mai bine zis antitematica volumului *Lacrimile neodihnei* (2011).

Drumul poetului, aureolat de revelația „dulcelui destin”, apare accidentat, intrat în zodia nefastă a facticităților, limitelor, obstacolelor.

Atestăm, totuși, două linii aparent paralele ale parcursului său liric, căci până la urmă se intersectează și fac un tot: pe de o parte, sunt urmate regulile armoniei și echilibrului, „clauzele” programului său firesc determinat de structura lui psihică (împlinirile sale culminând în sonete), iar, pe de altă parte, se orientează, ce-i drept accidental, spre prozaizare, care duce și la o distorsiune a stilului, împăcat cu discontinuu dizarmonic. Orfevrul, ce se îngrijea de aspectul bine pilit al fiecărui vers, ne oferă acum blocuri întregi de minereu (verbal) neprelucrat. Este vorba, însă, de o reprogramare voită a registrului discursului, distorsiunea stilistică fiind dictată de distorsiunea psihică întâmplată cu Eul separat de Sine.

Oricum, pe un astfel de drum de ocolire, lăaturalnic, programat spre deviere dinadins, Florea Turiac a ajuns la *Rapsodia naturii*, care trebuie privită ca o aventură legitimă, justificată la un poet ce chema insistent, cu aer programatic, la *înțelepciune*, acesta constând, după el, în echilibru, bun simț, naivitate (proprie copilului). Gheorghe Tomozei a intuit tocmai acest fond sănătos și sinceritatea ca dimensiune esențială a lirismului său: „Autorul nostru e programatic, limpede și neincifrat după cum poate fi și tandru și romantic. Meditațiile sale exaltă un aer de sănătate spirituală și de bine strunit patos. El ne oferă în involburarea momentului o frântură de senin, de speranță”. Și Cezar Ivănescu menționa, în același sens, „fericitul echilibru formal” și „armonia interioară”.

Dezinteresul actual manifestat față de literatura didactică nu l-a determinat să se opună tentației unei asemenea întreprinderi insolite.

Pregătit pe plan po(i)etic (*poien* însemnând la origine „facere”), unde s-a arătat ca un bun tehnician al versificației, dar și pe plan intelectual (cunoaștere de mituri, legende, credințe, tratate filosofice și teologice și în special a celor două Modele formative: Biblia și Divina Comedie dantescă, față de care se distanțează, așa cum remarcă Toma George Veseliu într-un doct cuvânt-înainte prin structură), dar și prin însuși spiritul timpului său, Florea Turiac realizează o *Carte de învățătură morală* de proporții, curajoasă prin această extensie spațială, dar și prin modul de abordare a tematicii specifice.

Auzul său remarcabil trebuie să-l ajute și aici să redescopere structura muzicală a Universului, dar și să-și pună ceară în urechi, asemenea lui Ulysse, ca să nu audă Sirenele amăgitoare, vocile altora care s-au dedicat aceleiași întreprinderi.

Autorul topește temerar locurile comune, generalitățile, aceea *summa philosophica* și *summa teologica*, complexul gnostic de mistere orientale, precepte ale filosofiei grecești și ale creștinismului ș.a.

Firește, o expunere cu aer savant, cu morgă academică ar plictisi cititorul, încât, conștient de un atare risc, autorul se încredințează pe deplin doar patosului liric, desfășurării însuflețite a discursului. Modul de înfățișare impersonal este înlocuit cu unul accentuat-personal, cu un autoreferențial, vorbind în

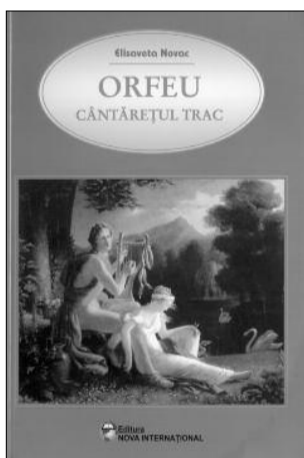
– continuare în p. 21 –

Platoniciana muzică a sferelor nu e un mit, după cum absolut credibilă este existența relațiilor muzicale dintre astre, descoperite de astrologi.

ÎNTRE LITERATURĂ ȘI FILOSOFIE
Vasile TONOIU,
"O fi chiar tăcerea"*

Elisaveta Novac -
ORFEU,
CÂNTĂREȚUL TRAC

Fire neliniștită, în continuă căutare a unor adevăruri generale, academicianul filosof Vasile Tonoiu ne surprinde și de data aceasta prin publicarea volumului „O fi chiar tăcerea”, apărut de curând la Editura Universității din București, care a împlinit douăzeci de ani de activitate, într-o rodnică stăruință de promovare a celor mai valoroase lucrări de specialitate ale unor cadre didactice de prestigiu din acest important centru de cultură și creație al țării.

Câmpul de investigație al cercetătorului, abordat în volumul pe care vi-l prezint, pare nelimitat și atotcuprinzător, în încercarea găsirii unui echilibru între știință și filosofie, a raportului dintre matematică, biologie, chimie, artă și teologie – toate reliefate printr-o elegantă călătorie în spațiu și timp și încercarea de a descifra operelor unor iluștri laureați ai Premiului Nobel, care s-au pronunțat, de-a lungul timpului, în domeniile respective.

Ideea pe care o desprind, de la început este că, în aceste domenii, rar putem afirma că a găsit cineva adevărul ultim și absolut, mai de grabă ajungem la concluzia că descoperirea lui se face în etape succesive, ca rocile dintr-un perete de munte, secționare de timp și intemperii, sprijinindu-se unele pe celelalte într-o continuă creștere și autocompletare, prin noi adausuri. Am dedus astfel că tocmai acest mod de abordare, bogat, mă pune în dificultatea găsirii unei definiții comune pentru toate materialele adunate în volum: tablete, gânduri de filosof, ori doar simple consemnări ale unor nedumeriri și uimiri, călătorind apoi pe urmele lor, cu perseverență și aplicație – toate prezentate într-un limbaj simplu, sincer, convingător, parcă într-o formă inversă cu gravitatea ideii abordate – cu cât gândurile sale sunt mai abstracte, cu cât ideile par mai subtile, cu atât cuvintele folosite sunt simple și mai clare. Prin acest fel atractiv de comunicare urcăm pe treptele nebănuite ale demonstrației filosofice.

Prima abordare, „Așadar, cu puțin umor”... ne prezintă explicațiile și dilemele unor filosofi și teologi despre existența sau nonexistența lui Dumnezeu. De fapt, titlul este o provocare, fiindcă tema dezbătută este dintre cele mai serioase, pornind de la o posibilă îndoială, la care nu ne gândisem până acum: „Sfintele Scripturi fuseseră scrise de om, deci erau supuse greșelii, în timp ce natura era expresia directă a intențiilor lui Dumnezeu” (p. 11).

Dilemă care ne conduce la o posibilă împăcare a celor două tendințe: „găsirea unui just echilibru între știința modernă și diversele tendințe culturale” (p.12), ca apoi să ni se sugereze că Divinitatea poate fi considerată chiar armonia evoluției naturii: „universul este o realitate ultimă și autonomă, și ca atare nu este necesar să se apeleze la vreun principiu explicativ în afara lui”(p.3). Pentru păstrarea unui echilibru, se propune chiar o armonizare a celor două tendințe, o posibilă conciliere a gândirilor antagonice, cu argumentele lui Weinberg: pentru a avea sens folosirea acestui cuvânt, el ar trebui să desemneze „un Dumnezeu implicat activ, un creator și un legiuitor care a stabilit nu numai legile naturii și ale

universului, ci și criteriile pentru bine și rău, o persoană preocupată de acțiunile noastre, pe scurt ceva la care are sens să ne închinăm” (p.15), ca, să se apeleze, în final, la marea axiomă a lui Baudelaire. „Dumnezeu este singura ființă care, pentru a domni, nu are nici măcar nevoie să existe”, adăugând: „Chiar dacă Dumnezeu n-ar exista, religia tot sfântă și divină ar fi” (p.31).

Am analizat pe părțile componente direcțiile acestei demonstrații tocmai pentru a reliefa metoda de lucru a lui Vasile Tonoiu: el nu susține sau neagă ci, asemenea unui bun cadru didactic, adună argumentele și le sistematizează cât mai explicit, pentru a oferi cititorilor șansa să aleagă singuri de ce parte se situează, printr-o coparticipare afectivă, antrenându-i, pe neobservate, în alcătuirea demonstrației.

Pentru alte teme, autorul caută argumente dintre cele mai convingătoare, cum ar fi despre „Talent și geniu”, pornind de la un citat din Schopenhauer: „Talentul este trăgătorul care atinge o țintă pe care ceilalți nu o pot atinge, geniul e cel care atinge o țintă pe care ceilalți nici măcar nu o văd” (p.31). Ca, apoi, să ne aducă propriile-i argumente: „Azi nu mai e la modă această disjuncție... Jucându-mă cu materia ei, eu aș spune mai curând că geniul transformă în țintă inaccesibilă și invizibilă altora tot ce atinge el: ținta însăși ia ființă din și prin tragerea lui „oarbă” pentru muritorul de rând, aleatoare pentru trăgătorul doar talentat” (p.32).

Întâlnim și momente narative, adică relatarea unei mici întâmplări, din care putem trage o concluzie, cum ar fi în „Statuia cui?”, unde prezintă o imagine vizuală, prin care părțile componente ale corpului unui om, aflat la mare, pe plajă, ar manifesta o tendință de autodeterminare, iar încercarea personajului înfățișat de a le reageza la locul lor întâmpină unele greutăți, analizate de autor între ironie și cugetare.

În consemnarea „Trebuie să greșim”, se referă la omul mare și la omul mic, exprimându-și speranța că apoi „cei doi se vor atrage cu timpul pentru a forma un om întreg” (p. 132). Concluzia este simplă de descifrat: autorul nu se referă la fizicul celor doi, ci la înțelepciunea lor.

Și tot așa: o parcurgere aglomerată de imagini și idei, alese doar aparent imprevizibil, cum ar fi raportul dintre o mamă și o soție exigentă, din consemnarea „Unde-mi este hârtia”, pe care filosoful își notase o cugetare, pe care cea din urmă i-o smulge din față „și dădu să-mi ia și mințile. Ia-le, i-am zis, numai du-te. Mi le-a luat și s-a dus. O tot caut de-atunci: Femeie dăruiește-mi-te cum vrei, îți voi face și eu ce pot” (p.171). Bănuim că această doamnă severă este însăși autoexigența gânditorului, pe care zi de zi și-o impune acum filosoful vârstnic, în eforul de a raporta faptele vieții la ideile sale abstracte, pentru desprinderea unor concluzii generatoare de alte idei.

Cartea lui Vasile Tonoiu ne oferă o interesantă lectură, cu tendințe de problematizare, adică acel fel de lectură selectă și antrenantă, între literatura propriu-zisă și filosofie, pe care rareori ne este dat s-o întâlnim.

* Editura Universității din București, 2014

Cartea cunoscutei scriitoare Elisaveta Novac *Orfeu, cântărețul trac* ar fi destul de apreciată și numai dacă ar fi o carte de povestiri. Parcurgând-o însă te convingi că este un roman cu osatură temeinică alcătuită pe mitologia tracă. Figura centrală a cărții este Orfeu, cântărețul trac, poetul Marii Tracii, întâiul mare poet al umanității, preotul și precursorul lui Iisus. El a creat și o mișcare religioasă orfismul, cult ce-și propune purificarea sufletului și căutarea nemuririi.

Cele 13 povestiri care, repet, se constituie în autentice capitole de roman, se succed cronologic în toate etapele vieții legendarului Orfeu, începând cu nașterea, inițierea, investirea ca preot, poet și cântăreț, călătoria în Egipt, periplus în Elada, revenirea în Tracia și moartea. Poeta Elisaveta Novac (pentru că și în proză rămâne tot o îndemânică creatoare de imagini și metafore poetice) înzestrea această carte cu o scriitură aparte, în care fantasticul se irizează în real, stilul fiind unul elegant, neîntortochiat și vizând uneori chiar și incredibilul.

Realitatea este de fapt istorie, esență a mitologiei, istorie pe care autoarea o stăpânește, probabil, din dense lecturi sau din documente. Miza istorică a cărții este evidentă: tracii se trăgeau din zeul Daksha și din zeița Tracia din Carpați; tată lui Orfeu este regele Traciei Oeagrus, iar mama Caliope, muza cea cu lira, care va transmite talentul fiului ei, Orfeu. Apoi, prezența zeilor: Dionysos, zeul vinului și al petrecerilor și a zeului Pan, simbolul urâtului, ca elemente fantastice, dar încorporate în realitatea mitologică, meleagurile Traciei, natura ei cu stânele și munții, ciobanii cu stânele, Elada fermecată de lira lui Orfeu, unde „timpul stă în loc să-l asculte, iar cântecul lui fiind hrană pe masa săracilor” etc.

Fantasticul completează universul realității, dându-i vigoare și putere de convingere deși raportul dintre ele este în defavoarea realității. De aici și o anume incredibilitate neșocantă, ducând de fapt la crearea armoniei și a logicii. Paginile cărții abundă în personaje și imagini aparent trăsnete, dar care au o menire precisă în acțiune, dându-i culoare. Așa apar naiadele, fiice ale Traciei, în ape, peșteri și în munți, care ocroteau oamenii prin rugăciuni, Neda cea care îl însoțește pe Orfeu, nimfele-menade, fiice ale fărădelegii, Syrinx transformată într-o trestie, șarpele zeului Aristaeus pe care calcă Euridice și moare, vizita lui Orfeu în Infern, Cerber- câinele cu trei capete, încercarea lui Orfeu de o scoate pe Euridice din lumea morților, cântecele lui Orfeu în Infern fac să danseze aștri nopților, să miște din loc stâncile, să formeze peștii etc.

Detaliile semnificative adecvate aduse în descrierea nașterii lui Orfeu creează nu numai atmosfera de basm, dar sugerează și cea mai de preț apariție pe pământ și pentru omenire a celei mai umane figuri a mitologiei. În seara nașterii natura se cutremură, umplându-se de cântecele păsărilor, Îngerii preamăresc pe Creator, norii devin flăcări aurii, naiadele plutesc ocrotitoare, iar preoții se roagă în cor. Semnificativă este și descrierea botezului prințului în vasul în care s-au scaldat stelele, iar noului născut, ridicat spre cer, ursitoarele îi aduc numeroase obiecte, dintre care el alege harpa.

În aceeași lumină de basm este descrisă în capitolul „Marea Călătorie”, neîmpărțita dragoste a zeului Pan față de frumoasa Syrinx, aplicând apăsat principiile contrastului. Două personaje total opuse: zeul Pan - picioare de capră, coarne de țap, barbă lungă, trup acoperit cu păr, la nașterea căruia mama lui - Dryope a luat-o la fugă și mlădioasa Syrinx se transformă într-o trestie și cântă. O bufniță o denunță, zeul o ia pe urmele ei, iar un păstor trac taie cele șapte țevi ale trestiei, face din ele un nai la care zeul cântă în semn de nestăvilă dragoste. Acest subiect rotund se poate construi într-o schiță de sine stătătoare, dar care se încadrează și întregește acțiunea pe ansamblu.

Multă „patimă scriitoricească” pune Elisaveta Novac în creionarea pozei finale a personajului principal. Natura de pretutindeni, din Tracia sau din Grecia, este implicată, oamenii de asemenea, îl laudă, îl admiră și-l dezmiardă pe Orfeu pentru cântecele și învățăturile lui. Un pescar grec i se adresează: „Hei, Tracule, cântul harfei tale ne înalță într-un spațiu curat, plin de mistere. E harul ceresc al unicului Creator”. Pădurile, apele și pietrele se însuflețeau, florile înfloreau, tobe loveau cerul, animalele sălbatice deveneau blânde, șerpii veninoși ascultau muzica, răurile se opreau, arborii rămăneau nemișcați.

Precursor al lui Hristos, Orfeu are un sfârșit asemănător. Îlucid menadele, femeile păcatului, sfășându-i trupul și smulgându-i capul. Sacrificarea s-a datorat fidelității lui față de Euridice. Neda cea credincioasă lui îi ia capul și-l așează pe harpă, iar trupul îl aruncă în apă. Capul s-a transformat în stea.

Astfel cititorului îi rămâne în memorie Orfeu - primul poet al lumii tracice, regele muzicii, care i-a făcut pe traci și pe greci nemuritori, Orfeu Învățătorul lumii, al cărui cântec a suspendat moartea și a vizat veșnicia.

Așadar, *Orfeu - cântărețul trac* - o carte a mitologiei și poeziei care se citește cu mult interes, cu multă desfătare.

OASE ȘI BISCUIȚI

Port în buzunare pâine, biscuiți, oase. Pentru câinii flămânzi, dar și pentru păsări și furnici. Nu mă cunoașteți? Locuiesc în casa mare de la colțul străzii Primăverii. Am o figură optimistă, chiar dacă uneori, la mine acasă, am senzația că aleargă șoareci prin camere. Sunt extrem de milos, prea sensibil, foarte fragil. Mă dărâamă chiar o frunză ofilită. Ieri am analizat privirea unui cal înhămat la o căruță ce staționa în fața unui restaurant. Plin de noroi, calul nu căuta nicio compătimire. Avea ochii întorși spre o lume a lui, departe de reperatele umane.

Mă caută zilnic cinci câini, plus cățelul cenușiu de lângă pubelele blocurilor. Mai cunosc și câteva pisici, iar porumbelii nici măcar nu se feresc de mine. Sunt milos, generos, carismatic, încât lumea se miră că m-a părăsit soția. E adevărat că nu-i plăcea elanul meu animalier, iar certurile au izbucnit când ea a fost internată la spital. N-a stat acolo decât trei zile, însă mă acuză că nu mi-am găsit timp s-o vizitez. Tocmai în perioada aceea se îmbolnăvise pisica roșcată, ori nu se cădea s-o las în plata Domnului.

Ieri am călătorit cu tramvaiul spre marginea orașului, să mă informez despre câinii comunitari. A urcat un băiețel murdar, ciudat. Mi-a cerut bani. Presimțeam că e hoț, e plin orașul de degenerați. S-a așezat în spatele meu. Mi-am dat seama că n-are bilet, așa că i-am spus să coboare. N-a schițat nici un gest. L-am prins de gulerul cămășii și l-am târât spre ieșire. Nu mi-am dat seama când a șterpelit o bucată de pâine din buzunarul meu. Hoțul tot hoț rămâne, dracu să-l ia!!

ALEXANDRU JURCAN

Un liric musicosoph: Florea Turiac

– urmare din p. 19 –

termenii naratologici de azi. Poetul e cel care trebuie urmărit în ce spune și cum spune; în reacțiile și sentimentele sale sufletești, în reflecțiile morale, în notele sentimentale, în felul său de a vedea lucrurile.

Or, el, Poetul ne prezintă un Univers spiritualizat prin iubire la modul dantesc, ne vorbește cu încântare despre Armonie, Bine și Frumos și despre faptul că Pământul „e un tot în toate” și despre faptul că „sensul Cunoașterii – e calea înțeleaptă”, că „Materie suntem, cum Universul/Materie gazoasă sau densă” și că se cade „Să descuiem a-Nvățăturii Filă/ Din cartea, care-a scris-o-Nvățătorul”.

Elogiul minții care trebuie să răspundă la toate întrebările se face paralel cu elogiul poetului destinat de legătura cu Pronia cerească să fulgere bezna cu lumină densă: (Cântul V, strofa 8 și Cântul VIII, strofa 12).

Ne dăm seama, parcurgând Cânt cu Cânt, că la *învățătura morală* propriu-zisă se asociază o *Ars Poetica*, un cod de reguli pe care trebuie să-l respecte și să-l aplice efectiv poetul ca „urgisit al Parcelelor”, dar și ca om între oameni, ca om al Cetății.

E și o Carte de meditație existențială, căci survin reflecții asupra ființei supusă dilemelor și teoremelor, zbaterilor și poverilor: „Că-n orice fire este învârtită/ Numai de a destinului putere,/ Și orice faptă-n viață socotită/ Cu asprime, dacă plăsmuim durere” (Cântul XXVII).

Destinul îl marchează și pe acest poet: „Că-n drumul lung, el

știe ce-l așteaptă/ Și mai ales, când este la răscruce; / Dar versul din grădina-i înțeleaptă,/ Ca un luceafăr de pe cer străluce/ Și nu-și va stinge-a minții vâlvătaie!/ Cât timp voința, tot voința naște, / Poemele sublime ca pâraie/ Vor curge-n scrisu-i, toți, spre a-l cunoaște”.

Poetul pătrunde, apoi, în sfera științei de azi, în „viforul științific ce se arată”, operând cu noțiuni din domeniul astrologiei și astronomiei, medicinei moderne, fizicii, biologiei și filosofiei. Amintește, comentând și explicând, de Spațiu, Timp, neuroni, electroni, protoni, Big-Bang, planetele pe-orbite *alungite*”, sisteme de galaxii, cele patru elemente fundamentale, Energia-Întunecată, Marele Îngheț, Marea Prăbușire, ADN și genom.

Cânturile sale valorifică deopotrivă sentințele din vechile cărți de înțelepciune, reflecțiile morale și învățămintele deduse din propria experiență de viață, proiecțiile fanteziste și cele mai noi descoperiri științifice. El se erijează, în mod legitim, în postura de Poet și în cea de Savant, așezându-și autoreferențialul etico-teosofico-filosofico-musicosophic în *octava* ce caracterizează prin excelență poezia epică modernă (de după Ariosto).

Împresurat de acest „vifor științific”, el dorește să țină Pământul în brațe, să admire și să ne revele și nouă frumusețea și muzica lui. „Simțeam pământul cum cânta în noi”, ne asigură el în poemul *Copil, nu înger*.

Biblioteca de filosofie

Filosofia ca vehicul al teologiei

Panayotis Nellas este considerat unul dintre cei mai importanți teologi ai secolului XX, iar cartea sa *Omul – animal îndumnezeit*, un moment de referință în reflecția teologică în genere. Deși a trăit numai 50 de ani (1936-1986), a reușit o reformulare a credinței și trăirii ortodoxe, pornind de la sinteza realizată la Sinodul IV Ecumenic din 481 de la Calcedon. Aici s-a stabilit dubla natură a lui Iisus Hristos de om desăvârșit și Dumnezeu desăvârșit, ambele naturi unite fără amestecare într-o unică persoană. Reflecțiile lui Nellas scot la iveală consecințele uriașe ale dogmei calcedoniene, devenită criteriul ce distinge Ortodoxia de așa-numitele Biserici necalcedoniene. Titlul cărții sale de studii și articole, *Ortodoxia-divino-umanism în acțiune* (trad. de Ioan Ică sr, Ed. Deisis, Sibiu, 2013) rezumă miza principală a recunoașterii dublei naturi a lui Hristos. Pe lângă limbajul foarte modern, teologul grec nu pierde nici un moment din vedere actualitatea învățaturii ortodoxe, accentuând soluțiile propuse de aceasta la crizele omului contemporan. Citindu-l pe Nellas, înțelegem că mesajul Bisericii Ortodoxe nu poate fi decât unul mereu prezent, întruparea lui Iisus Hristos realizându-se continuu în istorie. Acest fapt nu este perceput de mulți dintre noi, deoarece intrând în istorie Fiul lui Dumnezeu nu distruge cadrele istorice, formele, care oricum sunt trecătoare, ci „schimbă însă în chip esențial și absolut conținutul tuturor formelor” (s.a). Cum se realizează acest proces în diverse planuri ale vieții, ecleziale și laice (în politică, în educație etc) constituie tema generală a eseurilor cuprinse în carte. Mă voi referi în cele ce urmează doar la eseul intitulat *Filosofia greacă și teologia creștină*.

Autorul se concentrează aici asupra semnificațiilor scrierilor Sfântului Dionisie Pseudo – Areopagitul, mai ales în privința metodei apofatice de cunoaștere a lui Dumnezeu. Distincția dintre filosofie și teologie privește statutul rațiunii în cele două demersuri. Este știut că filosofia funcționează întotdeauna rațional, logic, chiar și atunci când discută sau valorizează iraționalul. Teologia nu exclude nici ea, bineînțeles, uzul rațiunii, dar punctul de plecare ca și de sosire este Dumnezeu, Cel care depășește atât cantitativ cât și calitativ existența. Utilizarea rațiunii, adică a terminologiei și metodelor filosofice este legitimă cu condiția menținerii apofatismului, adică a acceptării imposibilității de a-L defini pe Dumnezeu, de a-l circumscrie cadrelor omenești. Astfel este posibilă o gnozeologie (teorie a cunoașterii) ortodoxă, aplicată nu numai cunoașterii lui Dumnezeu, ci și creaturilor care, întrucât își datorează existența Logos-ului, sunt „deiforme, avându-și scopul ultim în Dumnezeu”. O astfel de cunoaștere, întemeiată apofatic pe natura imposibil de cunoscut a lui Dumnezeu are drept rezultat „funcționarea iubitoare tainică a vieții în care adevărul celor ce sunt se ivește, se trăiește, se împlinește în libertate și iubire, fără să fie definit, cuprins obiectiv (în terminologia contemporană: să fie dominat total)”. Adevărul se apropie astfel de a-lheia greacă, scoaterea din ascundere și arătarea ființării în slendarea lor. Tocmai pentru că a asimilat creator filosofia greacă, teologia ortodoxă a menținut dimensiunea contemplativă a cunoașterii.

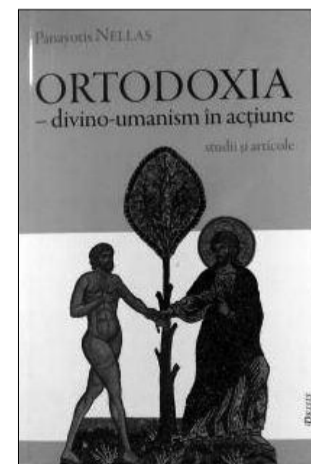
Panayotis Nellas se întreabă și de ce teologia patristică după ce a respins sistemele filosofice ale antichității a folosit din plin atât terminologia, cât și metodele lor. Răspunsul său are ca pilon teza întrupării Cuvântului. Întruparea nu s-a făcut în gol, ci în materia creată existentă, în speță și în cuvintele omenești concrete, iar terminologia filosofică grecească era vocabularul curent al epocii. Asumarea lui de către Sfinții Părinți „n-a fost o simplă tehnică misionară, ci o iradiere a întrupării înseși, a înseși naturii și funcționării Revelației”. La fel în cazul metodei: prin întrupare Logosul a preluat funcțiile cognitive ale omului. Teologia înseamnă tocmai transfigurarea, îndumnezeirea rațiunii, proces dificil și plin de riscuri deoarece subestimarea sau supraestimarea dimensiunii raționale a condus de-a lungul istoriei creștinismului la multe erezii.

Un alt motiv pentru care filosofia greacă a jucat rolul de transmițător al Revelației a fost faptul că era cea mai evoluată formă de cunoaștere, având prin conștiința *a-poriilor*, a impasurilor de care se izbește rațiunea, un accentuat simț al misterului. Concluzia este că o lectură creștină a filosofiei grecești este indispensabilă pentru a putea avea o teologie adevărată și nu un „discurs <<creștin>> sentimental, moralist, ideologic ori academic sau toate împreună”. Acestea sunt caracteristici ale dezîntrupării lui Dumnezeu din istorie și din materie, tendință ce pare mult mai accentuată acum în secolul XXI decât în secolul trecut.

Este totuși posibilă o filosofie creștină? La această întrebare care a frământat multe minți teologul grec afirmă că: dacă prin ea se înțelege o utilizare filosofică a adevărilor Revelației, adică închiderea lor în limitele rațiunii umane, răspunsul este negativ; dacă însă concepem filosofia ca pe o încercare de a înțelege problemele care au condus la marile adevăruri de credință și ca pe o reformulare a acestora pentru lumea contemporană, atunci acest exercițiu nu este doar posibil, ci necesar. Lectura eseurilor lui Panayotis Nellas, teolog cu reală cultură filosofică, creează impresia transpunerii în atmosfera proaspătă, aurorală a talmăcirii Revelației de către Sfinții Părinți ai Bisericii.

...o lectură creștină a filosofiei grecești este indispensabilă pentru a putea avea o teologie adevărată și nu un „discurs <<creștin>> sentimental, moralist, ideologic ori academic sau toate împreună”.

TAINA SCRISULUI ROMÂNESC. Paisprezece „basne” filologice

6. LUMINĂ, DULCE LUMINĂ

Printre aceste avataruri ale luminii în poezia eminesciană trebuie să ne oprim și la pasajul din *Satira IV* ce descrie trecerea zilei în noapte și care este mult, foarte mult mișcat prin punctuație din intențiile autorului. Iată versurile în edițiile noastre curente ce alimentează atâtea antologii și manuale școlare: *Luna... luna ieșe-ntreagă, se înalță-așa bălaie / Și din țârm în țârm durează o cărare de văpaie, / Ce pe-o repede-nmiire de mici unde o așterne / Ea, copila cea de aur, fiica negurii eterne; / Și cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămurește, / Cu-atât valurile apeii, cu-atât țârmul parcă crește, / Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape / Dimpună cu al lunei disc, stăpânitor de ape.* Există, într-adevăr, un scrupul al virgulei la Eminescu – de n-ar fi s-o privim decât pe aceasta din ultimul vers: ea vrea să spună că stăpânitor de ape este codrul, nu discul lunii. Sensul nu poate fi altul decât acela că umbra codrului a acoperit în întregime apa. Este o apă care are țârmuri, ca un lac – dar și valuri, ca un râu; nu este, însă, nici lac nici râu, apa de predilecție a lui Eminescu în poezie este iazul, adică ceea ce am numi astăzi o acumulare cu ecluză sau stăvilă, poetul fiind atent mai ales la „iezătură”, locul unde apa se scurge către altă acumulare. Dacă ne amintim de poezia *Lacul*, chiar și acolo apa tremură în cercuri albe, deci se mișcă, iar barca are lopoți dar și cârmă, deci este mișcată. Aici, în *Satira IV* avem versurile care indică o curgere a apei chiar energică: *Ai putea să lepezi cârma și lopoțile să lepezi, / După propria lor voe să ne ducă unde răpezi.* Remarcă, rogu-te, forma *răpezi* pe care scrierea de azi o refuză. Mai sus Eminescu are: *„ce pe-o răpede-nmiire de mici unde o așterne”,* corectată de asemenea azi în *„ce pe-o repede-nmiire”,* sintagmă greu de rostit datorită repetării sacadate a vocalei *e*. Când planta în această serie vocală *ă* poetul era atent tocmai la eufonie. Mai sus, în versul prim, el mai avea o dată acest *ă* în poziție oarecum atipică – și-l scotea dintr-o poziție tipică, astfel: *Luna... luna esă 'ntreagă, se înalț' așa balae.* Noi avem, cum am transcris mai sus: *ieșe, bălaie,* adică am modernizat gramatical schimbând sistemul eufonic – pentru că de un sistem este vorba unde *e* alternează cu *ă* pentru o rostire frumoasă. Rezultatul: cea imposibilă, cacofonică exprimare „*ce pe-o repede-nmiire*” care ne face ori să ne mușcăm limba ori să ne întoarcem buzele pe dos, cum ar zice I. E. Torouțiu. Trebuie amintit că Eminescu are și forma *repede*, dar în câteva contexte folosește vocalismul *ă*, cum este aici pentru eufonie – ori în *De câte ori iubito*, unde versul 5 este *Iar peste mii de sloiuri de valuri răpezite* (la fel, modernizat astăzi în *repezite*). Nu știu dacă este neapărat diferență clară de sensuri, dar *valuri repezite*, cum avem azi, sugerează mișcarea, valurile reale, iar *valuri răpezite* – poate prin atracție față de *zăpadă*, să zicem – sugerează mișcarea înghețată, înghețul care a prins valurile în mișcare.

Revenind la textul din *Satira IV*, atrag atenția că manuscrisul are formele gramaticale: *ieșe, bălaie, repezite*. Nu este, însă, pentru prima dată când manuscrisul diferă față de „Convorbiri literare”. E ușor a spune că revista avea propria ortografie, cum s-a mai spus, și să revenim la manuscris ca voință auctorială – dar trebuie să se observe că aici, ca în atâtea alte locuri, în „Convorbiri literare” se organizează o linie eufonică, adică intenționată. Nu mă poate nimeni convinge că Eminescu voia să se citească / recite cacofonic: *ce pe-o repede-nmiire de mici unde* – mai ales când am exemplele de mai sus care arată cât de elegant plia el rostirea pe alternanța vocalică. Ce e în manuscris – sunt forme de

studiu, aruncări grăbite de cuvinte pe hârtie – ultimele retușuri sunt cele din prima tipăritură supravegheată de autor. Când „Convorbirile” erau la Iași, șpalturile mergeau prin poștă sau prin curier către autorii din București, pentru corecturi, cum știm din scrisorile lui Maiorescu.

Revenim, totuși, la *codrul stăpânitor de ape*: cum ne vom reprezenta noi, oare, imaginea din versul 5 al citatului de mai sus: *Și cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămurește*?! Se lămurește, adică, lumina dulce a lunii? Dar, are luna lumină când i se zice „Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne”? Luna este un vis al întunericului, adică este luminată de alte astre, umbra lor este lumina ei iar negura eternă se amăgește, visează lumină de aur. S-ar putea lămuri luna, de vreme ce la începutul pasajului este *bălaie*, adică turbure, iar în final va fi *disc*, adică atât de clară – încât o poți lua de pe cer...Textul spune, însă, că se lămurește *lumina dulce a lunii*, o situație foarte alambicată. Aici este obligatoriu să acceptăm punctuația din *Convorbiri literare*, pe care n-o susține, însă, manuscrisul 2282' și anume cea virgulă atât de plină de sens: *Și cu cât lumina-i dulce, tot mai mult se lămurește; / Cu-atât valurile apeii, cu-atât țârmul parcă crește.* Se lămurește, așadar, *luna*, cum am înțeles mai sus, și anume: se lămurește *cu cât lumina-i dulce*. Rezultă că *i* din expresia *lumina-i dulce* este verb, nu pronume ca în punctuația actuală a poemului.

Avem, iată, un loc unic în poezia eminesciană: *lumina este dulce* cu sensul *se îndulcește*. Scăpăm, astfel, de paradoxul în care a înfundat Titu Maiorescu acest pasaj scoțând virgula – și înțelegem că este vorba de o descriere a fazelor lunii pe măsură ce lumina din bazinul cosmic se îndulcește, adică se egalizează cu întunericul. Sesizăm că este acel timp din *asfințitul serii* care-i place foarte mult poetului. Facem imediat legătura cu alt pasaj unde iarăși o virgulă maioresciană ne-a dat multă bătaie de cap, din poemul *Lasă-ți lumea ta uitată*. Este vorba tot despre lumina serii târzii. Textul actual: *Înălțimile albastre / Pleacă zarea lor pe dealuri, / Arătând privirii noastre / Stele-n ceruri, stele-n valuri.* Virgula după versul 2 îi aparține lui Maiorescu; în *Satira IV*, pasajul de mai sus, el scosese o virgulă – aici pune una. Nu este o compensație, lucrurile se petrec după necesitatea fiecăruia în parte, dar această simetrie are rol mnemotehnic, în sensul că ne aduce de la un pasaj la altul. Maiorescu introduce o cauzalitate în natură, înălțimile se dau la o parte *ca să* arate omului ceva, *cu scopul* de a arăta. E ca o demonstrație unde pastelul se supune regulii horatiene: omul stă la gura sobei, desfudă Falernul iar natura din jur se dezlanțuie ca să-l bucure. Probabil că Maiorescu a fost obișnuit cu pastelul lui Vasile Alecsandri. Poemul eminescian genuin spune mai mult, imaginea este construită pe expresia de limbă „se deschid cerurile”, înălțimile albastre sunt grămezi imense de ceruri care-și pleacă zarea în lături, pe dealurile din jur, iar privirea vede de la sine maximul și nimicul cosmic. Personajul din *Lasă-ți lumea ta uitată* – și el este pătruns de lumina lunii într-un mod special: *Iată lacul... Luna plină, / Poleindu-l, îl străbate, / El, aprins de-a ei lumină, / Simte-a lui singurătate. // Tremurând cu unde 'n spume ...* (și aici Maiorescu – urmat de editorii săi – scoate virgule, după cum l-am urmărit...). Revenim și insistăm: Lumina poleiește lacul pe orizontală și apoi îl străbate pe verticală, până în adâncuri, făcându-l să tremure, iar efectul este că el, lacul, își simte singurătatea. Pastelul eminescian spune că iubirea cosmică este

imensă, gigantică, lumina o creează și, acolo unde pătrunde, naște singurătăți, id est: face elementele cosmice să-și simtă singurătatea categorială, că se definească / individualizeze. Iubirea nu amestecă, nu dizolvă, nu tulbură – ci este cunoaștere de sine prin lumină, *în-luminare*. În fața acestui uriaș tablou cosmic omul frisoniază, este chiar puțin speriat. Iubirea cosmică este mult mai intensă decât iubirea omenească, în cosmos perechea umană pare simplă jucărie, este mică și umilă, sfioasă chiar.

Aceste lucruri le spune, însă, poezia eminesciană genuină – nu textul înfășurat în virgule sau desfășat de virgulele necesare, după caz, de care ne servim noi astăzi. Urmărim lumina în poezia eminesciană – și avem multe perdele de pus ori de dat la o parte pentru a ne lumina pe noi înșine.

6.1 LUMINA DINTĂI

Punctul de vârf al acestor discuții despre lumină îl constituie cosmogonia eminesciană, iar textele de referință sunt *Satira I* și *Luceafărul* – asupra cărora trebuie să revin; de altfel, după cum sper că s-a înțeles, revenirile sunt în firea acestui mod de analiză: pentru că chiar metoda pe care mi-am însușit-o le presupune, fie pentru întărire, retuș, nuanțare – fie chiar pentru negare unde este cazul. Pentru *Satira I*, trebuie să depășim, mai întâi, ironia care-l învâluie pe „bătrânul dascăl”. Dar tot în *Satira I* avem acel final al unei „vecinicii” din șirul imaginat de către savant: *Soarele ce azi e mândru el îl vede trist și roș / Cum se 'nchide ca o rană printre nori întunecoși, / Cum planeții toți îngheață și s'azvârl rebeli în spațiu, / Ei, din frânele luminii și ai soarelui scăpați /.../ Timpul mort și 'ntinde trupul și devine vecinicie.* Această „rebeliune” a planetelor, această scăpare a lor din frâul luminii este contribuția eminesciană la teoria „big-bangului”. O eră cosmică, o „vecinicie” (în sensul *Satirei I*, „o vecie 'ntreagă”) se consumă prin arderea de tot a stelelor – după care „planeții” devin rebeli. Lumina nu mai are putere de frâu, nu mai stăpânește „țâștanile lumii”, nu mai are „rază” (*Căci era un întunec ca o mare fără o rază*). Acesta nu este, așadar, sfârșitul definitiv al lumii, ci doar încheierea unui ciclu – după care va începe altul, „vecinicia” următoare.

Nu putem să nu facem legătura cu discursul Demiurgului din *Luceafărul*: *Un soare de s'ar stingea n ceri / S'aprinde iarăși soare.* În *Mortua est!* poetul era sceptic: *Când sorii se sting și când stelele pică / Îmi vine a crede, că toate's nimică. // Se poate ca bolta de sus să se spargă, / Să cadă nimicul cu noaptea lui largă...* Iată cum nimicul nu este *kenos*, vid, gol – ci are consistență, este „ceva”. Spre deosebire de sorii care se sting și se reaprind, fiind pulsații ale luminii care se consumă și se redefinește – „stelele” cad iar „planeții” se azvârl rebeli în spaț. Hyperion este, cum zice Demiurg: *Noi nu avem nici timp nici loc / Și nu cunoaștem moarte; Iar tu Hyperion rămâi / Oriunde ai apune.* El are această condiție a planetului rebel, poate scăpa din frânele luminii, probabil că vrea să scape din aceste frâne – dar nu se dizolvă, nu se stingea într-o (după o) vecie. În acest sens, cuvintele Demiurgului sunt foarte importante: „*Cere-mi – cuvântul meu de 'ntâi*” Acest cuvânt de început este convenția, legământul, „legarea”: Demiurg conștientizează că înceapă o nouă vecie/vecinicie, îi leagă în cuvântul de 'ntâi.

Și încă: în acest sens cele două versuri pe care le aflăm în ediția Titu Maiorescu sunt adevărate, în spirit eminescian și, poate, scrise chiar de către Eminescu: *Tu ești din forma cea d'întâi, / Ești vecinică minune.* →

...nimicul nu este kenos, vid, gol – ci are consistență, este „ceva”. Spre deosebire de sorii care se sting și se reaprind, fiind pulsații ale luminii care se consumă și se redefinește – „stelele” cad iar „planeții” se azvârl rebeli în spaț. Hyperion este, cum zice Demiurg: Noi nu avem nici timp nici loc / Și nu cunoaștem moarte; Iar tu Hyperion rămâi / Oriunde ai apune. El are această condiție a planetului rebel, poate scăpa din frânele luminii, probabil că vrea să scape din aceste frâne – dar nu se dizolvă, nu se stingea într-o (după o) vecie.

studii

Medicină narativă sau medicină și narațiune

Medicina înseamnă îngrijire, tratament, dar înseamnă și relație – între medic și pacient, înainte de toate, dar și între medic și aparținătorii celui bolnav, chiar dacă acesta din urmă este sau nu în deplinătatea capacităților sale de a comunica. Să nu uităm însă că medicina are și o considerabilă dimensiune comunicativă, de povestire sau narațiune. E ceea ce a fost numit “medicina narativă”.

Accentul pe acest aspect a fost pus de către medici din Statele Unite ale Americii. Dar să avem totuși în vedere că între medicină și narațiune n-a fost niciodată o separație categorică. Orice abordare a bolii unui pacient, atunci când acesta se adresează unei unități spitalicești, începe cu “istoricul bolii”, care se bazează pe “anamneză”, aceasta din urmă nefiind altceva decât o “povestire” sau “narațiune” a istoriei maladiei în cauză și a raporturilor acesteia cu eventuale alte afecțiuni prin care bolnavul s-a făcut cunoscut sistemului sanitar căruia se adresează. De regulă, medicul este cel ce ascultă, eventual stimulează sau provoacă narațiunea, canalizând-o în direcția elementelor relevante pentru boala în discuție: astfel, narațiunea devine ceva mai mult decât o povestire monologică; ea devine un dialog, în care și medicul joacă un rol considerabil.

Mai mult, în “medicina narativă” medicul însuși propune “istorii” care pot fi relevante pentru omul bolnav pe care îl are în față, sau pentru mai buna cunoaștere a bolii în raport cu care “medicina narativă” trebuie abordată atât din punctul de vedere al pacientului, care, prin povestire, tinde să se explice mai bine, iar episodul bolii lui să fie mai deplin înțeles, dar și din punctul de vedere al medicului. În literatura de profil, povestirile medicilor îi privesc pe ei înșiși în raport cu anumite maladii (– să ne gândim la bolile cu soluții terapeutice incerte sau chiar necunoscute și eventual cu grad de contagiozitate și risc ridicat și exit letal). Medicii resimt nevoia “să se povestească”, să relateze și altora experiențele dramatice prin care au trecut, să descrie o întreagă lume cu care au intrat în contact, și care e populată nu doar de bolnavi, ci și de familiile acestora, de întreaga societate din care fac parte bolnavii în cauză, dar și de întregul context cultural, tradițional, de obiceiuri și credințe, de tradiții religioase și/sau terapeutice, de expectative și angoase

ce bântuie inconștientul colectiv amenințat de epidemii recurente sau necunoscute. Toate acestea, dar și altele, sunt aspecte despre care medicii simt nevoia să vorbească, iar comunitatea științifică le pretinde s-o facă, în vederea împărtășirii cunoștințelor și a experienței acumulate pe teren.

Dar și din punct de vedere literar, povestirile medicilor, făcute cu simplitate și sinceritate, ne dezvăluie dimensiunea absolut umană, adesea inundată de o neașteptată sensibilitate, a acestor oameni, care nu pretind să fie nici sfinți sau taumaturgi, nici magi vindecători, și nici nu au soluții pentru toate suferințele omenirii.

Medicina narativă, ca disciplină medicală, e destul de recentă. După unii istorici, ea ar fi luat naștere în 1999, când “British Medical Journal” a publicat cinci articole despre “narrative – based medicine”, semnate de Trisha Greenhalgh și Brian Hurwitz; după alții, medicina narativă n-ar fi altceva decât medicina tradițională, care se practica înainte de excesiva tehnologizare la care asistăm în ultimii ani.

De altfel, obscurarea subiectului, al cărui corp devine într-un tot “transparent” (– obiectivabil doar prin “clișeele” radiografiilor sau buletinele diverselor tipuri de “grafii” rezultate în urma celor mai variate tipuri de radiații –), un corp “evaluat” în cifre și parametri de orice fel, și care doar prin conveniență mai are un nume (sau un cod la care acesta din urmă e raportat), a dus la o gravă pierdere, aceea a dimensiunii personale a pacientului și a bolii sale. Medicul – mai ales cel din laborator, care nu intră în contact direct cu bolnavul, ci cu “produsele” sale – e obligat să trateze un “sistem”, iar nu o persoană. Or, fiecare “istorie” individualizează, ipostaziază un mister în sine irepetabil, chiar dacă fiecare boală are ceva “universal” în manifestarea ei.

A funcționat până nu demult – iar pe alocuri funcționează încă – modelul paternalist de raportare a medicului la pacient. Medicina narativă încearcă să așeze în centrul acestui raport pacientul, cu subiectivitatea lui, cu istoria sa unică și irepetabilă, și care poate facilita nu doar participarea sa activă la opțiunile terapeutice și la administrarea activă a îngrijirilor adoptate, ci și la instaurarea unui feeling de responsabilitate, compresion și afect

respectuos între medic și pacient, făcând din cură o împreună-lucrare, o sinergie în care fiecare își cunoaște rolul și știe că acesta e foarte important și responsabil. Pacientul nu este depersonalizat, ci dimpotrivă participă activ la vindecarea sa și își oferă serviciile proiectelor de cunoaștere pentru cazurile medicale similare în viitor.

În acest fel, au luat naștere sectoare specializate ale medicinei narative; în funcție de patologia considerată, literatura medicală vorbește despre “oncologia narativă”, despre “psihiatria narativă”, iar mai nou despre medicina narativă aplicată epileptologiei. Desigur, există și alte sectoare medicale ce-și așteaptă revelată dimensiunea narativă, în special sectoarele de patologie cronică, ce presupun tratamente de lungă durată și cu impact masiv asupra bolnavului și a familiei sale, dar și implicarea unor medicamente insuficient verificate sau cu efecte colaterale considerabile, și care uneori sunt responsabile de regretabile repercursiuni de emarginare socială.

Medicină narativă e chemată să-și aducă un aport care, pentru anumite sectoare, poate fi salutar sau măcar consistent, rezolvând sau sugerând soluții în probleme în care bioetica e chemată să-și spună cuvântul. Înainte de a simți nevoia unui “arbitraj” – moral, etic sau juridic –, este în firea ființelor umane și aparține naturii înseși a medicinei dimensiunea comunicativă sau narativă ce poate da naștere unei “întâlniri”, unei “sinergii”, în care singurul inamic este boala, iar medicul și pacientul sunt aliați, angajați responsabil într-o alianță simpatetică, vorbindu-și și povestindu-și istoria experienței lor de viață.

Medicii resimt nevoia “să se povestească”, să relateze și altora experiențele dramatice prin care au trecut, să descrie o întreagă lume cu care au intrat în contact...

Note:

¹ O.II, p. 343.

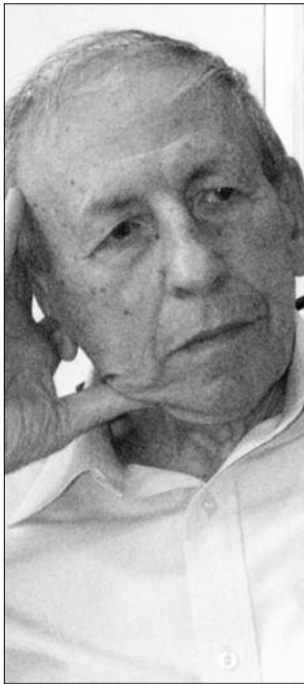
² Vom reveni și cu alte ocazii asupra cuvântului *nemurie*, dar trebuie să spun că dl. Dan Pop, germanist cu mare pasiune pentru Eminescu, îmi atrage atenția că poetul crează, pare-se, dubletul „*nemurie / nemurire*”, asemănător întrucâtva cu dubletul din limba germană „*umsterblich / unsterblich*”. Doamna Mioara Dugneanu, distinsă cercetătoare la Muzeul Național al Literaturii Române, discutând locul, îmi spune că, pentru a fi mai categoric, poetul putea folosi pentru genitiv forma cu trei *i*: al *nemuririi* nimb; era mai bine, dar nu obligatoriu. Pentru limba românească veche, Gheorghe Bulgar semnala sensul „*nemurie = neamuri multe*”. Am întâlnit forma de gerunziu la Creangă: *nemurind*, iar D-na profesoară Elena Popescu îmi atrage atenția că Eminescu are, în „*Geniu pustiu*”, termenul *visărie* în concurență cu *visătorie* (asemnenea semnalări sunt extrem de importante și nu putem să le mulțumim îndeajuns prietenilor care ni le fac: dicționarele nu le conțin, iar noi am investigat, pentru *nemurie*, doar manuscrisele *Luceafărului*). Este, deci, mai mult ca sigur, compus eminescian, nicidecum greșeală de tipar.

→ Într-adevăr, Hyperion face parte din lumea planșelor, nu se stinge ca sorii, „resare” împreună cu această „întreagă lume”, participă la Cuvântul dintâi al Demiurgului. Când Titu Maiorescu reia, în toate edițiile sale, Prefața la prima, o va numi constant „Prefața la ediția dintâi”, poate tocmai pentru a susține această „formă dintâi” – poate și a și-o adjuca.

În virtutea acestui dat teoretic ce reiese din analiza cosmogoniei și cosmologiei eminesciene, eu păstrez, în ediția mea, lecțiunea din „*Almanahul România jună*”, acel *hapax legomenon* eminescian „*nemurie*”. Dorința lui Hyperion este aceasta: *Reia-mi al nemurii nimb* (repet: toate celelalte ediții au „al nemuririi nimb”, numai D. R. Mazilu atenționează în notă că *Almanahul* are al *nemurii*, dar nu comentează; iarși: *Dunărea* păstrează *nemurii*).²

Nemurire, nemuritor – se referă la viața fără de moarte, viața continuă într-o vecinicie. Ce vrea, în fond, Hyperion de la Demiurg? – Să fie un Zburător, cum este Călin, de pildă, adică să rămână nemuritor printre muritori. Să i se dea „o oară de iubire”, o vecie erotică. Nemurie, însă, se referă la ciclul viață-moarte, înseamnă neimplicare în acest ciclu, nepătrunderea în cerc, starea deasupra, mergerea pe deasupra lui. Hyperion cedează

acest nimb al nemurii, renunță la condiția sa de planet care-i oferă posibilitatea să treacă dintr-o vecie într-alta – și cere, în schimb, nemurirea printre pământeni. În acest sens, Demiurgul nu-i poate satisface cererea pentru că în vecia următoare îi va lipsi un planet, lumea nu se va putea reaseza complet în cuvântul dintâi. Rezultă încă o dată – dacă putem să-i zicem așa: „*liberul arbitru*” al planșelor, ei pot sau nu să participe la convenție. Demiurg are darul convingerii prin înțelepciune, dar nu dă poruncă, nu poate să oblige. Hyperion ar fi putut să cadă, în sensul că avea, are puterea aceasta – dar este convins să rămână în nimbul său. Ce-l convinge? – Soarta, norocul. El înțelege că în nici o condiție nu are acces la acestea: *Ce-ți pasă ție, chip de lut / Dac’oi fi eu sau altul*. Cu punctuația eminesciană (pe care am analizat-o, vezi notele dar și, alt text al nostru mai jos) – dacă el va prinde chip de lut, dacă se va naște din păcat – nimic nu-i garantează că va fi lângă această ființă pe care acum o iubește, că ea îl va recunoaște drept imaginea din vis și că-l va iubi. Poate fi un nemuritor oarecare printre oameni, cum este Călin – urmând să caute, să găsească, etc. Asta îl convinge să renunțe – și să fie împăcat cu nemuria sa. Lumina îl ține în frâne înțelepte.

Nu trageți în dinozauri! Volumul 2 – Cazarma roșie
Recrutele VIII

*

A fost prima dată când am refuzat o sarcină. Când m-am împotrivit pe față sistemului. Mă așteptam la repercusiuni. Oricum, rămâneam un om liber. N-am să mai mă angajez niciodată în asemenea acțiune. Fiecare cu ale lui. Va veni și trenul meu. Să ajung acolo unde mi-am propus. Și unde îmi convine.

*

Dar nu a fost să fie așa. M-am trezit chemat la directorul secției agricole a județului. Nu era șeful meu. Eu eram angajat la CAM. Dar m-am prezentat. Mai mult din curiozitate.

M-am sfătuit, zice, și cu prietenul meu, inginerul Costache... Dacă vrei, vii la noi... El e de accord...

Tac încurcat....

Ascultă-mă bine! Nu te-ai săturat de Gherăseni?

Și dacă da?

Te poți muta într-o zonă frumoasă. Ai auzit de Monteoru și Vintileanca?

Nu prea.

Condiții de stațiune balneară....

Unde vreți să ajungeți?

Condiții excelente: casă, masă gratuite, salariu de câteva ori mai mare decât primești acum.

Tot nu înțeleg.

Există pe undeva, pe acolo, o fermă model. Prima de acest fel din țară. Pilot pentru viitoarele întreprinderi agricole. Care se vor înființa.

Și se apleacă peste birou, ca să-mi fie cât mai aproape, de parcă ar fi să mărturisească o taină.

Vă ascult!

Îți spun, dar rămâne între noi! E vorba de o colaborare între un moșier instalat la Paris, care se teme de expropriere, și guvernul roman. Are acolo pe cineva. A ajuns la găselnița aceasta.

Tipul, din înalta aristocrație, reușise să-și pună la punct o exploatare agricolă la cel mai înalt nivel. Dar a venit și peste el ce-a venit peste toată țara. Ca să o păstreze, a dat-o în custodie statului. Participare pe bază de egalitate. El cu proprietate, statul cu administrația. S-a emis un decret special....

Și ce rol am eu?

Știu!

Ești prea mic pentru un război atât de mare! Chiar am stat pe gânduri, dacă să te arunc într-un asemenea viespar. Dar te-am verificat. Poți mai mult decât s-ar crede. Și asta este un avantaj. Au pus mâna acolo pe putere niște profitori cu sprijin de sus. Trebuie să avem acolo omul nostru. Te fac atent că poți să-ți frîngi gâtul. Dar ești atât de tânăr și de neînsemnat că nu au cum să te bănuiască. Să nu-mi răspunzi imediat. Gândește-te bine. E riscant. Dar te retragem la primul semnal dacă devine periculos. Nu-ți cer să te lupți cu ei. Îți vezi cuminte de treaba ta. Și atât. Te numesc șef de sector. Care este liber la această dată. Nu iei locul nimănu. Și este sectorul cel mai ușor. Sunt sigur că te pricepi. Dacă merge treaba bine, are cine să ia acolo conducerea la momentul potrivit.

Știți, eu nu sunt decât un absolvent de școală profesională agricolă.

Sunt informat. Dai examene la liceu. O să te ajutăm să faci studii de agronomie, la cursuri fără frecvență. Ai să fi neapărat un inginer de talie mare. Ce zici?

Am să încerc.

Asta înseamnă că accepti! Nu te grăbi ca fata mare la măritat. Va fi un mariaj de-a dreptul blestemat....

Până atunci, te pregătești, cum am spus, în particular. Când ajungi inginer, o să fie altceva. Poate că eu n-am să mai fiu pe-atunci. Dar te văd director. Acolo, sau chiar în locul meu...

Domnule director...

Te-aștept când ești gata cu răspunsul. Încă o dată, gândește-te bine. Dar nu întârzia!

*

N-am cu cine să mă sfătuiască decât cu prietena mea, viitoarea doctoriță. Mă îndeamnă să primesc. Îi pare rău, dar se bucură pentru mine. În seara aia, nu-mi mai toarnă picături de sedativ în ceai....

Pe primar, îl informez de-abia când mă duc să-mi iau rămas-bun. Mai mult, n-are rost să-i spun. Aceleași cuvinte: îi pare rău, dar se bucură pentru mine. Și îmi mărturisește că i s-a cerut părerea. Ba chiar că ne-a întocmit un referat favorabil.

Din nou sistemul a pus ghiarele pe mine. Am cedat fără tocmeală. Era o provocare. Mă aflam în ascensiune. Pentru care trebuia să-i mulțumesc.

*

Îți place?

N-am cuvinte!

Proiect texan inițiat de un magnat după abolirea sclaviei și adaptat la condițiile moderne de-abia în prima jumătate a secolului trecut. Boierul nostru, descendent dintr-o familie domnitoare, avea ambiții mari. Așa ceva nu se mai găsea în România și poate nici în Europa. Dar investiția a fost recuperată. Chiar dacă după război nu mai făcea export, desfacerea era asigurată de marile restaurante din țară.

Dar rușii?

Ostașii armatei sovietice n-au împușcat decât butoaiile cu vin și n-au violat decât câteva femei din personal. Vinoteca a fost confiscată și predată în condițiile despăgubirilor de război. Câteva navete cu sticle învechite, au mers și la guvern pentru protocol. Au mai luat cițiva cai de rasă, trăpași de domn, pe care proprietarul îi cumpărase de la un general, din captură. În rest, n-a fost catastrofal....

M-a pus la punct conducătorul fermei, un bărbat durduț, cu ceafa răsfrântă peste guler și gușă ca de pelican sub bărbie, înfundat într-un fotoliu de piele din care numai capul îi rămăsese afară. Invită o tânără de la contabilitate să mă călăuzească în "teren". Sunt șocat. Așa ceva nu știam că există decât din cărți. Pomi fără coroane, cu ramurile-ntinse pe sârme, viță de vie pe spalieri.... Zarzavaturi în ghivece sub cupole de sere, găini, curci, fazani și prepelițe în cuști, vaci mulse cu mașinării....

*

Nu știu cum de i-a trăznit prin minte șefului meu, când eram la Gherăseni, să mă însoare. Umbla ca un câine de vânatoare prin toate satele din jur, ba chiar prin Buzău, să-mi găsească mireasă. Poate că se simțea vinovat pentru mizeria în care trăisem după ce am fost țipat afară de vādăna cu care se răsfața. Până la urmă, a găsit-o. Într-un sat din apropiere. Parcă Smeeni se numea.... După tratative în culise, la care eu nu am luat parte, m-a dus în pețit oficial. Nu am protestat. Mi se părea amuzant. Și ce aveam de pierdut?

Casă mare cu temelie de piatră. Curte largă. Grajduri. Vacii. Șase perechi de boi. Patru cai. Trăsură. Tractor. Batoză. Cositoare. Chiar în

spatele grădinii, o livadă de pomi și o întinsă postată de viță-de-vie. Câmp de arătură. Ce putea să își viseze mai mult un tânăr agronom? Ce gospodărie puteam să trântesc?

Dar fata? Nimic din toate astea nu se putea fără ea. Mă va vrea? Nu mă va accepta? De ce nu? De ce nu se măritase? Mă aștepta pe mine? Mai avea un frate cu mult mai mare, profesor universitar la București. Și el chemat la acest eveniment. Se părea că chiar se tem să nu mă scape. Dar dacă ea avea alte gânduri? Alte preferințe? Niște experiențe? Niște legături? A mai avut de-a face și cu altcineva?

O găsim. În camera ei. Cu păpuși. Cu jucării. O copilă întârziată. Care îmbătrânise fără să știe. Răsfațată. Răzgâiată. Nu i-a plăcut să-nvețe carte. Avea tăticul avere. Ea nu avea prea multă minte. Dar totul se compensa. Se echilibra. Domnul Stănescu, șeful meu, îmi da cu ghiontul în coaste.

E tot ce-ți trebuie! Nu fi tâmpit!

Nu sunt tâmpit! Dar fata arată ca o handicapată....

Amândouă părțile se trag deoparte să se sfătuiască.

Ia-o, îmi zice mentorul meu. Ascultă-mă pe mine. Că nu-ți vreau decât binele. A dat norocul peste tine. De ce n-am avut eu șansa asta?

Poate puteți s-o aveți acum.... Ei îi este indiferent....

Lasă glumele idioate! E femeia ideală! Blândă! Ascultătoare! Avere nemăsurată....

Și cum să stai în pat cu pământul ăla?

De ce să stai?

O găoace între picioare are și ea ca oricare. Mai mult ce-ți trebuie?

Gata! E timpul ca băiatul să stea de vorbă cu fata.

Între noi. Singuri. Singuri-singurei. La urma urmei, nu-i deloc urâtă. Ba chiar are un anumit farmec. Îi trec mâna peste păr. Ridică peste mine doi ochi limpezi, și mulțumiți ca de cățelușă mângâiată.

Vrei să te măriți cu mine?

Da!

Așa ceva ascultau pe ușa deschisă pe jumătate toți ceilalți care dau năvală peste noi. Ne îmbrățișează. Ne sărută. Treaba e făcută. Mai rămâne să fie puse la punct amănunțele. Ne întoarcem în trăsură. Domnul Stănescu e fericit. Îi trâncăne gura:

Băiete, ai dat lovitura!...

Păi da. Intru în fundătură. Bogatul satului. Gospodărie înfloritoare. În pod face meseria de agronom pe pământul meu. Îmi și trece prin minte un proiect: un eleșteu pe pârâul care trece prin grădină. O fântână adâncă în curte. Alei cu flori. Trandafiri altoiți. Petunii. O curte de păsări. O remiză pentru mașini agricole. Un garaj pentru automobil, că-l prinde bine și așa ceva. Cățiva angajați pe care să-i conduc cu mână de fier. Un ogar, un copoi și o pușcă de vânatoare. Tapet și mobilă nouă în casa renovată. Câmpul irigat. Livada. Cu pomi de soiuri nobile. Vița de vie. Introduc cultura de rapiță. Ridic o moară și o fabrică de ulei. Îi aduc pe mama și pe tata să trăiască boierește, le ajunge cât au muncit, cât s-au chinuit. Zugrăvesc biserica satului cu sfinții noi. Plantez, altoiesc, fac ce-mi place cu mâinile și cu mintea mea, conduc oameni, pescuiesc, merg la vânatoare, șofez, vând, cumpăr, încasez.

Dar cărțile? Ce fac cu ele? Le dau foc? Hei, nu! Pot să-mi fac o bibliotecă cu cotoare aurite. Dar când să mai și citesc?

Și cu ce să mă mai fălesc? Cu o nevastă prostănacă? Și cu niște copii, Doamne ferește, handicapați? Să-mi calc jurământul făcut pe pragul Bisericii? Să mă rup de cel care trebuia să fiu?

M-au acceptat și m-au asimilat tinerii intelectuali ai satului: elevi și studenți neterminați, care își pregăteau examenele și ei. În particular. În vacanța de Paște, elevi și studenți! Și cum toți aveau nevoie de adevăruri că au prestat muncă voluntară în folos obștesc, au improvizat o serbare la care m-au invitat și pe mine. Domnul Stănescu a insistat să mă duc.

proza